

УДК 657.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-1-40>**Лаговська О.А.**доктор економічних наук, професор,
декан факультету обліку і фінансів
Житомирського державного технологічного університету**Лоскоріх Г.Л.**аспірант кафедри обліку і аудиту
Житомирського державного технологічного університету**Lahovska Olena**

Zhytomyr State Technological University

Loskorikh Gabriella

Zhytomyr State Technological University

КЛАСИФІКАЦІЯ ІТ-ПІДПРИЄМСТВ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

CLASSIFICATION OF IT ENTERPRISES: ACCOUNTING ASPECT

У статті здійснено аналіз підходів до класифікації ІТ-підприємств. Проведено критичне оцінювання праць науковців щодо визначених видів таких підприємств та можливостей їх практичного використання для досягнення облікових цілей. Розроблено, обґрунтовано класифікацію ІТ-підприємств щодо особливостей їх діяльності за такими ознаками, як замовники (продуктові, сервісні, сервісно-продуктові), система оподаткування (ті, що перебувають на загальній системі оподаткування; ті, що перебувають на спрощеній системі оподаткування); види проектів, що виконуються (ті, що займаються наданням послуг з програмування; ті, що займаються розробленням продуктів), яка орієнтована на забезпечення належного рівня організації бухгалтерського обліку. Відображено вплив визначених видів підприємств на різні складові організації бухгалтерського обліку.

Ключові слова: бухгалтерський облік, ІТ-бізнес, ІТ-підприємство, інформаційна технологія, класифікація, організація обліку.

В статье осуществлен анализ подходов к классификации ИТ-предприятий. Проведено критическое оценивание трудов ученых касательно определенных видов таких предприятий и возможностей их практического использования для достижения учетных целей. Разработана, обоснована классификация ИТ-предприятий касательно особенностей их деятельности по таким признакам, как заказчики (продуктовые, сервисные, сервисно-продуктовые), система налогообложения (находящиеся на общей системе налогообложения, находящиеся на упрощенной системе налогообложения); виды выполняемых проектов (те, которые занимаются предоставлением услуг по программированию; те, которые занимаются разработкой продуктов), которая ориентирована на обеспечение надлежащего уровня организации бухгалтерского учета. Отображено влияние определенных видов предприятий на различные составляющие организации бухгалтерского учета.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, ИТ-бизнес, ИТ-предприятие, информационная технология, классификация, организация учета.

The sphere of the IT industry in Ukraine in recent years demonstrates steady development indicators. Accounting at the enterprises of this sphere has its own specific features both in terms of organization and management. However, the analysis of scientific literature and the study of practical experience have shown that these issues are almost not paid attention. To substantiate the peculiarities of accounting in IT enterprises, it is necessary to reveal the specifics of the activities of these entities, which requires a clear classification. The purpose of the paper is to uncover the signs of classifications of IT enterprises, which determine their peculiarities of activity and have a decisive influence on the organization of accounting in these enterprises. In the process of studying the theoretical aspects of accounting in IT enterprises, in particular for disclosure of their nature and types, methods of analysis, synthesis, statistical observation and comparison are used. Theoretical generalizations and argumentation of author's conclusions to improve the classification of IT enterprises are based on the use of such methods of scientific research, as causation and abstract-logical method. The article analyzes approaches to the classification of IT enterprises. A critical evaluation of the work of scientists on the identified types of such enterprises and the possibilities of their practical use for accounting purposes

has been carried out. It is established that in order to ensure the proper level of accounting organization of IT enterprises it is necessary to take into account their types according to such features as customers (food, service, service and product), taxation system (those that are in the general system of taxation, those that are on a simplified tax system), types of projects being implemented (those involved in the provision of programming services, those involved in product development). It is determined that the greatest importance for the organization of accounting is the classification mark, such as the customer (the provision of services / software development on request of an external contractor, or this is in accordance with the objectives of the management). A comparison of service and product IT companies defined by this classification has been conducted. The practical value of the proposed classification of IT enterprises lies in the possibility of its use by management personnel for: operational management of business; a clear explanation of what results in achieving high performance; identification of the most effective directions and projects, the impact of which will allow to achieve qualitatively new results. Prospects for further research are the use of the proposed classification to improve the process of accounting organization in IT business.

Key words: accounting, IT-business, IT-enterprise, information technology, classification, organization of accounting.

Постановка проблеми. Сфера IT-індустрії в Україні протягом останніх років демонструє сталі показники розвитку, що проявляється, зокрема, в зростанні чисельності їх персоналу. Так, за перше півріччя 2018 року кількість фахівців в 50 найбільших IT-підприємств зросла на 2 913 осіб, або 5,8%. Крім того, за цей період вже друге підприємство цієї сфери в Україні досягнуло значення чисельності персоналу в 5 000 спеціалістів [1].

Для обґрунтування особливостей бухгалтерського обліку на IT-підприємствах (як в методичному, так і в організаційному аспектах) необхідно розкрити специфіку діяльності цих суб'єктів, що вимагає чіткого встановлення їх видів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що IT-бізнес характеризується стрімким розвитком, наукові дослідження, присвячені питанням організації бухгалтерського обліку на підприємствах цієї сфери, практично відсутні. Так, окремі аспекти цього напрямку розкрили у своїх працях Н.В. Бондар, І.В. Воляннюк, І.М. Вигівська, В.В. Кучер, О.А. Лаговська, А.І. Фещенко. Проте специфіка облікового відображення діяльності IT-підприємств наведена без урахування особливостей їх видів, що, на нашу думку, є одним з найбільш важливих факторів організації бухгалтерського обліку.

Метою статті є розкриття ознак класифікацій IT-підприємств, які визначають їх особливості діяльності та мають вирішальний вплив на організацію бухгалтерського обліку на цих підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з призначенням IT-підприємства здійснюють діяльність у сфері інформаційних технологій та програмування [2]. «Вікіпедія» характеризує IT-підприємства як такі, що працюють у сфері IT-бізнесу, тобто бізнесу інформаційних технологій, а до сфери їх діяльності відносить

апаратне забезпечення комп'ютерної техніки та суміжних високотехнічних сфер [3].

На законодавчому рівні, а саме ст. 1 Закону України «Про Національну програму інформатизації» [4], інформаційну технологію визначено як цілеспрямовану організовану сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість оброблення даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування.

Таким чином, перелік операцій, які може здійснювати IT-підприємство, є досить широким, а для розкриття особливостей облікового відображення діяльності IT-підприємств необхідно мати чітке уявлення про специфіку її здійснення кожним конкретним видом таких підприємств, що зумовлює розгляд їх класифікації.

Будь-яку класифікацію можна розглядати як процедуру, яка супроводжує пізнавальну діяльність задля встановлення порядку, визначення структури, систематизації конкретних видів. Належним чином побудована класифікація об'єктів дає змогу виявити різні взаємозв'язки між об'єктами з урахуванням їх властивостей. Класифікація передбачає диференціацію елементів системи за різними ознаками з урахуванням подібностей, відмінностей, взаємозв'язків.

Для того щоб до чітко описаної сукупності певних видів можна було застосовувати поняття «класифікація», вона повинна мати такі визначені структурні елементи:

- безліч встановлених груп подібних об'єктів;
- підстави, за якими об'єкти об'єднуються в групи;
- принцип або закон, згідно з яким всі групи з'єднуються, організовуються в єдину систему [5, с. 28].

Класифікація ІТ-підприємств дає змогу не тільки орієнтуватися в різноманітні суб'єктів сфери ІТ-бізнесу, але й встановлювати взаємозв'язки між різними ІТ-підприємствами, виявляти основні операції, які вони здійснюють та знання специфіки проходження яких необхідне для раціональної організації бухгалтерського обліку. Як правило, виділення видів ІТ-підприємств здійснюється за їх спеціалізацією та переліком послуг.

Різні види ІТ-підприємств сформувались на фоні широкого переліку затребуваних користувачами послуг та розвитку інтернет-технологій задля максимально повного задоволення запитів клієнтів залежно від поставлених завдань. На практиці для кращого представлення суб'єктів, які надають послуги у сфері інформаційних технологій, пропонуються окремі класифікації (табл. 1).

Проводячи оцінювання запропонованої на сервісі «ІТ-рейтинг UA» класифікації ІТ-підприємств, можемо стверджувати, що хоча вона частково задовольняє поставлену мету, що полягає у виборі виконавця для досягнення конкретних цілей, проте вона абсолютно не враховує вимоги до побудови класифікацій з наукової точки зору. Так, по-перше, відсутні ознаки, за якими здійснено поділ; всі види

наведені в одній сукупності. По-друге, один з видів повторює назву самого об'єкта, класифікація якого здійснюється. По-третє, представлення такого виду, як фрілансери, не відповідає ознакам компанії чи підприємства, тому не може розглядатись як їх окремий вид.

Для того щоб найбільш повно описати ІТ-підприємства, А.С. Сафронов, А.В. Мороз, С.В. Ніколайчук [6] використовують такі характеристики:

- чисельність;
- види проектів, які виконуються;
- тенденції зростання;
- мета розвитку;
- юридичний статус;
- репутація.

Погоджуємося з науковцями в тому, що розкриття видів ІТ-підприємств за перерахованими ознаками дасть змогу оцінювати поточний стан та прогнозувати можливі варіанти розвитку ІТ-підприємств, проте представлення цієї інформації для облікових цілей є надмірним. З наведених ознак для досягнення поставленої мети з урахуванням облікової сфери дослідження необхідним є врахування чисельності персоналу та юридичного статусу. Саме ці характеристики впливають на розрахунок податкових наслідків під час вибору засно-

Таблиця 1

Запропонована на сервісі «ІТ-рейтинг UA» класифікація ІТ-компаній (підприємств)

Вид ІТ-підприємства	Характеристика
Web-студії	Виконують найбільш фундаментальні роботи у сфері ІТ, такі як розроблення, створення, розкрутка та супровід веб-проектів (сайти, онлайн-магазини, онлайн-сервіси тощо).
Digital-агентства	Їх специфіка роботи полягає в експертному аналізі та розробленні індивідуальної стратегії підвищення впізнавання бренду або продукту за допомогою популярних інтернет-порталів, соціальних мереж, інформаційних та рекламних ресурсів.
ІТ-компанії	Працюють над безперебійним забезпеченням клієнта інформаційними технологіями, а також максимально можливим збільшенням ефективності інформаційних потоків.
Рекламні агентства в онлайн-сфері	Спеціалізуються на проектуванні сторінок, інтернет-маркетингу та реклами у всесвітній мережі (SMM, контекстна, тізерна, банерна реклама, включаючи розроблення стратегії та проведення кампаній).
SMM-агентства	Основними їх операціями є просування та популяризація фірм на ринку, що здійснюються за допомогою соціальних мереж.
ІТ-аутсорсинг компанії	Пропонують вирішення профільних завдань, які не входять до основного спектру діяльності тієї чи іншої організації.
Креативні агентства	Займаються створенням оригінальних ідей. Їх призначення полягає в акцентуванні уваги на продуктах з підкресленням конкурентоспроможних переваг, ексклюзивності та вигоди для кінцевого споживача.
Студії web-дизайну	Надають професійну допомогу щодо розроблення та створення візуального образу фірми-замовника.
Агентства копірайтингу	Займаються створенням та розміщенням унікального текстового контенту, що відповідає вимогам наймача.
Фрілансери	Надають послуги в різноманітних сферах, таких як дизайн, програмування, копірайтинг, реклама, SMM-просування.

вниками тієї чи іншої організаційно-правової форми господарювання для ІТ-підприємства, що створюється чи реорганізується, тому вважаємо за доцільне для досягнення цілей бухгалтерського обліку проводити класифікацію ІТ-підприємств за такою ознакою, як система оподаткування.

Крім того, погоджуємося з такими науковцями, як А.С. Сафронов, А.В. Мороз, С.В. Ніколайчук, щодо доцільності розглядати ІТ-підприємства й за видами проектів, що виконуються, адже залежно від того, що саме здійснює ІТ-підприємство (надання послуг, розроблення програмного забезпечення), різняться бухгалтерський облік цих операцій, що вимагає врахування під час його організації. Зокрема, під час формування облікової політики щодо операцій з надання послуг з програмування доцільно назвати такі її елементи, як спосіб оцінювання ступеня завершеності операції з надання послуг, метод калькулювання витрат. Під час продажу програмного продукту, розробленого на замовлення, слід вказати на порядок документального оформлення виконання договору в такій ситуації (складання видаткової накладної на передачу програмного продукту, її приймання-передача).

Проте найбільше значення для організації бухгалтерського обліку має така ознака, як замовник (здійснюється надання послуг/розроблення програмного забезпечення на замовлення зовнішнього контрагента, або це відбувається відповідно до поставлених завдань керівництва). За цією характеристикою виділимо продуктиві, сервісні та сервісно-продуктиві ІТ-підприємства.

Продуктиві ІТ-підприємств розробляють та продають свої продукти, тобто зовнішній замовник відсутній. Всі завдання з маркетингу, дослідження ринку та ціноутворення управлін-

ський персонал такого підприємства вирішує самостійно.

Сервісні ІТ-підприємства займаються розробленням програмного забезпечення на замовлення, тобто для кожного проекту є зовнішній замовник зі своїм завданням. Причому такі підприємства можуть залучатись до виконання різних завдань: від створення нового продукту від самого початку до доопрацювання продукту, над яким попередньо працювали декілька виконавців. Сервісні ІТ-підприємства досить часто називаються аутсорсинговими, офшорними або консалтинговими. Якщо з першою характеристикою ми погоджуємося, то дві останні тільки частково відображають діяльність підприємства, адже офшорне ІТ-підприємство передбачатиме, що виконавець та замовник перебувають в різних країнах, а зазначення характеристики «консалтингове» для ІТ-підприємства вказує на те, що такі підприємства спеціалізуються на консультуванні у сфері інформатизації.

Сервісні та продуктиві ІТ-підприємства мають свою специфіку діяльності та ціноутворення, що визначає їх переваги та недоліки (табл. 2).

Наявність недоліків кожного виду ІТ-підприємства обумовлює на певних етапах діяльності виконання функцій, притаманних іншому виду, тобто передбачає виступ як сервісно-продуктиві підприємства. До них, як правило, належать або сервісні підприємства, які вирішили вийти на ринок, або продуктиві, які, намагаючись перестрахуватися, використовують альтернативні джерела доходу.

Узагальнюючи вищенаведені види підприємств, пропонуємо для облікових цілей здійснювати класифікацію ІТ-підприємств за такими ознаками, як замовник, система оподаткування, види проектів, що виконуються (табл. 3).

Запропонована класифікація ІТ-підприємств – це інструмент для управлінського персоналу, який

Таблиця 2

Характеристика сервісних та продуктивих ІТ-підприємств

Ознака	ІТ-підприємство	
	сервісне	продуктове
Недоліки	Нестабільність замовлень від клієнтів; здебільшого відсутні кошти й час для нормального налагодження процесу розроблення.	Складність прогнозування того, що розроблюваний продукт буде реалізовуватися.
Переваги	Сильне поширення; різноманітність проектів.	Вища стабільність порівняно із сервісним; наявність часу та коштів для налагодження процесів розроблення та навчання персоналу.
Особливості підприємств	Вимірниками вартості проекту є людино-дні. Ціна одного людино-дня називається зовнішнім рейтом ("external rate").	Відсутня схема купівлі-продажу із зовнішнім та внутрішнім рейтом. Витрати на відтворення продукту незначні.

Запропонована класифікація ІТ-підприємств з огляду на вимоги до організації бухгалтерського обліку

№	Класифікаційна ознака	Вид	Характеристика
1	Замовник	Продуктове	Займається розробленням та продажом власних продуктів.
		Сервісне	Орієнтоване на аутсорсинг, яке займається розробленням програмного забезпечення для зовнішнього замовника.
		Сервісно-продуктове	Займається розробленням власних продуктів та отримує замовлення від зовнішніх контрагентів.
2	Система оподаткування	Ті, які перебувають на загальній системі оподаткування.	Сплачують визначений перелік податків, зборів та обов'язкових платежів відповідно до Податкового кодексу України.
		Ті, які перебувають на спрощеній системі оподаткування.	Перебувають на II або III групі єдиного податку.
3	Види проектів, що виконуються	Ті, які займаються наданням послуг з програмування	Спеціалізуються на наданні послуг з питань інформатизації, керування комп'ютерним устаткуванням.
		Ті, які займаються розробленням продуктів	Спеціалізуються на розробленні, модифікації, тестуванні програмного забезпечення.

прагне оперативнo управляти бізнесом; розуміти те, за рахунок чого досягаються високі показники діяльності; визначити найбільш ефективні напрями та проекти, вплив на які дасть змогу досягнути якісно нових результатів.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, для забезпечення належного рівня організації бухгалтерського обліку

діяльності ІТ-підприємств необхідно враховувати їх види відповідно до замовників, системи оподаткування, видів проектів, що виконуються. Перспективами подальших досліджень є використання запропонованої класифікації для вдосконалення процесу організації бухгалтерського обліку на підприємствах цієї сфери.

Список використаних джерел:

1. Яновський І.М. ТОП-50 ІТ-компаній України, липень-2018: стабільне зростання та 50 тисяч спеціалістів. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/top-50-july-2018>.
2. Волянюк І.В. Особливості бухобліку в ІТ-компаніях. *Вісник. Офіційно про податки*. 2017. № 12. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100004441-osoblivosti-bukhobliku-v-it-kompaniyakh>.
3. ІТ-компанії / Википедія. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F:%D0%98%D0%A2-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B8>.
4. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лютого 1998 року № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>.
5. Субботин А.Л. Классификация. Москва, 2001. 94 с.
6. Сафронов А.С., Мороз А.В., Николайчук С.В. Анализ критериев для классификации ИТ-компаний. *Восточно-Европейский журнал передовых технологий*. 2011. № 1 (6). С. 44–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vejpte_2011_1%286%29_17.